

Φωνολογία της Νέας Ελληνικής και ηλεκτρονικά σώματα κειμένων: Μελέτη του φαινομένου της έκκρουσης φωνηέντων

Αγγελική Σακελλαρίου
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

ABSTRACT

The paper presents research based on Modern Greek corpora with a view to investigate optional vowel deletion in different genres. The preverbal pairs *θα – θ'* and *να – ν'* were examined and it was found that the phenomenon does not absolutely prevail, nor is it absent from all genres, but variational tendencies are observed. Reduced forms predominate in literary texts, as well as in informational (humanities) texts published in a book. By contrast, law and administration texts have very few reduced forms. In all other texts, the entire forms are the norm, although their occurrence differs: in humanities and social sciences texts the percentage is relatively low, while it is higher in economics texts and even more so in science texts. An important finding concerns the role of the means of publication, which is crucial as far as phonological phenomena are concerned; thus, academic and information texts have less reduced forms, when they are published in a journal than when they appear in a book.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: έκκρουση φωνηέντων, ηλεκτρονικά σώματα κειμένων, κειμενικό είδος, μέσο δημοσίευσης, φωνολογία

1. Εισαγωγή

Αφορμή για αυτή τη μελέτη μου έδωσε σχετική άσκηση του εγχειριδίου της γλώσσας της Β΄ Δημοτικού (Γαβριηλίδου κ.ά. 2088: 57) για την έκκρουση φωνηέντων. Η άσκηση είναι η εξής:

Στο παρακάτω κείμενο σβήσε εννιά γράμματα και βάλε στη θέση τους την απόστροφο:

Τα αεροπλάνα πετούν ψηλά. Το όνειρό μου ήταν πάντα να μπω σε ένα αεροπλάνο. Και να που πραγματοποιήθηκε. «Να ακούς την αεροσυνοδό» μου είπε η μαμά μου. «Θα ανεβείς προσεκτικά» μου είπε η αεροσυνοδός. Σιγά το δύσκολο! Μπήκα με ενθουσιασμό στο ωραιότερο αεροπλάνο, που με έφερε σε ένα μέρος ονειρεμένο! Αχ! Θα ήθελα να μείνω εδώ για πάντα!

Παρουσιάζω στους φοιτητές μου την άσκηση αυτή όταν τους διδάσκω τα πάθη των φθόγγων στο πλαίσιο του μαθήματος της γραμματικής. Υπογραμμίζω ότι το αν θα γίνει έκκρουση ή όχι εξαρτάται από το είδος του κειμένου και από το σε ποιον απευθύνεται. Αυτά δεν διευκρινίζονται στην άσκηση, όπου το κείμενο είναι επί τούτου κατασκευασμένο και δεν εντάσσεται σε συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας. Μόνο το οικείο ύφος (ο ομιλητής είναι παιδί, γίνεται χρήση ευθέως λόγου, υπάρχουν επιφωνήματα και πρωτοπρόσωπη αφήγηση) φαίνεται να δικαιολογεί την έκκρουση.

2. Το φαινόμενο της έκκρουσης φωνηέντων

Η έκκρουση φωνηέντων ανήκει στα πάθη των φθόγγων της ελληνικής γλώσσας (πρβλ. Labov 1969 για την αγγλική γλώσσα). Πρόκειται για ένα είδος αποβολής ενός τεμαχίου προκειμένου να εξαλειφθεί μια ακολουθία δύο φωνηέντων. «Η φωνολογία της ελληνικής είναι πλούσια σε φωνηεντικές αποβολές, όταν πρόκειται για δύο διαδοχικά φωνήεντα είτε μέσα στην ίδια λέξη είτε στα όρια δύο λέξεων» (Nespor 1996: 86). Όταν τα φωνήεντα είναι ίδια, τότε εξαλείφεται το φωνήεν του προκλιτικού: *θ' αρχίσω*, *ν' αλλάζω*, *τ' άλογα* κ.λπ. Όταν είναι διαφορετικά, τότε, σύμφωνα με την Kaisse (1985, βλ. Nespor 1996: 91), το φωνήεν που αποβάλλεται «έχει χαμηλό βαθμό ηχηρότητας στη γενική ιεραρχία της ηχηρότητας των φωνηέντων της ελληνικής» η οποία ακολουθεί το σχήμα *a>o>u>i>e* (φωνηεντική ιεραρχία, βάσει της οποίας το *a* είναι το ισχυρότερο και το *e* το ασθενέστερο): *τα 'χασε*, *του 'ρθε* κ.λπ. Αν τα φαινόμενα αυτά συμβαίνουν

στο εσωτερικό των λέξεων αφορούν τη λεξική φωνολογία, ενώ αν συμβαίνουν μεταξύ λέξεων αφορούν τη μεταλεξική (ή φραστική) φωνολογία. Η δεύτερη περίπτωση θα μας απασχολήσει εδώ.

Η έκκρουση φωνηέντων είναι προαιρετικό φαινόμενο και συχνά στον προφορικό λόγο συσχετίζεται με την ταχύτητα εκφοράς. Ωστόσο, η ταχύτητα δεν αρκεί για να εξηγήσει πότε το φαινόμενο συμβαίνει και πότε όχι, πόσω μάλλον όταν πρόκειται για το ίδιο φαινόμενο στον γραπτό λόγο. Ας κάνουμε μια σύντομη επισκόπηση της παρουσίας του φαινομένου σε μεγάλες γραμματικές της νέας ελληνικής, εστιάζοντας στην αποβολή φωνήεντος μεταξύ λέξεων, που αποτέλεσε και το αντικείμενο της έρευνάς μας.

Στη *Γραμματική* Τριανταφυλλίδη (1966), στο πέμπτο κεφάλαιο, που αφιερώνεται στα πάθη των φθόγγων, αναφέρεται η σημασία της σχετικής δύναμης των φωνηέντων, για τις μεταβολές που υφίστανται τα γειτονικά φαινόμενα. «Το πιο δυνατό φωνήεν είναι το α. Ακολουθούν με τη σειρά τα ο (ω) – ου – ε (αι) – ι (η, υ, ει, οι, υι)». Ότι μας απασχολεί αναφέρεται στο φαινόμενο της «συναλοιφής», που ορίζεται ως «η ένωση δύο γειτονικών φωνηέντων έτσι που να σχηματίζουν ένα. Είδη συναλοιφής είναι η συναίρεση, η έκθλιψη, η αφαίρεση και η κράση». Τα φαινόμενα αυτά παρουσιάζονται ως θεραπευτικά της χασμωδίας. Η συναίρεση, η έκθλιψη και η αφαίρεση αποτελούν ουσιαστικά τρεις διαφορετικές εκδοχές ενός και του αυτού φαινομένου, αλλά δεν παρουσιάζονται έτσι. Ειδικότερα η έκθλιψη και η αφαίρεση ορίζονται ως εξής: «Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η ακόλουθη αρχίζει από φωνήεν, συχνά χάνεται το τελικό φωνήεν της προηγούμενης λέξης: τα αυτιά – τ' αυτιά. Το φαινόμενο αυτό λέγεται έκθλιψη» (1966: 28). Στην παρακάτω παρατήρηση: «Κάποτε εκθλίβεται και το τελικό φωνήεν της προταχτικής λέξης: η κυρ-Αννιά, του μπάμπ' Αντώνη (εκτός αν γράψωμε η Κυραννιά, του Μπαρμπαντώνη» διαφαίνεται μια σύγχυση ανάμεσα στη φωνολογία και τη γραπτή μορφή της γλώσσας, καθώς ο τρόπος γραφής στην προκειμένη περίπτωση δεν αλλάζει την προφορά. Εξάλλου ο Τριανταφυλλίδης, εντάσσοντας ρυθμιστικά στοιχεία στη γραμματική του, συμβουλεύει στην υποενοότητα για την έκθλιψη: «Ο σύνδεσμος και μπορεί να γραφτεί εμπρός από φωνήεντα κι: κι άλλος, κι όμως, κι έπειτα, κι ύστερα. Είναι όμως προτιμότερο να μη γίνεται αυτό συχνά στη συνηθισμένη γραπτή γλώσσα». Ως άλλη εκδοχή της συναλοιφής παρουσιάζεται η αφαίρεση που ορίζεται ως εξής: «Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η ακόλουθη αρχίζει από φωνήεν, χάνεται κάποτε το αρχικό φωνήεν της ακόλουθης λέξης. Το φαινόμενο αυτό λέγεται αφαίρεση: πού 'ναι;» (1966: 29). Διαφαίνεται επίσης μια αντίφαση του ορισμού της συναλοιφής, που θεωρείται ένωση δύο φωνηέντων, με τους ορισμούς της έκθλιψης και της αφαίρεσης που συνιστούν αποβολή φωνηέντων. Το πιο ενδιαφέρον στοιχείο στην παρουσίαση του Τριανταφυλλίδη είναι η αναφορά στα περιβάλλοντα όπου συμβαίνουν αυτά τα φαινόμενα: «Παθαίνουν αφαίρεση, ιδίως στην αφήγηση, σε παροιμίες και στην ποιητική γλώσσα,¹ διάφοροι ρηματικοί τύποι με τονισμένο συνήθως αρχικό φωνήεν [ε], [ι]... Δεν σημειώνεται απόστροφος σε μερικούς αντωνυμικούς και επιρρηματικούς τύπους, γεννημένους από αφαίρεση, που είναι αρκετά συνηθισμένοι στο διάλογο και στην ποιητική γλώσσα... (1966: 30). Η συναλοιφή είναι στη συμφορά πολύ συχνή, προπάντων στην καθημερινή γρήγορη ομιλία» (1966: 31).

Στη γραμματική των Holton κ.ά. (1997) το φαινόμενο παρουσιάζεται ενοποιημένα στην υποενοότητα με τίτλο «απαλοιφή φωνήεντος», που συμβαίνει για την αποφυγή της χασμωδίας, και δεν γίνεται καμία αναφορά σε έκθλιψη και αφαίρεση. Πρόκειται για την οικονομικότερη παρουσίαση του φαινομένου. Σημειώνεται: «στα

¹ Δική μας επισήμανση.

όρια των μορφημάτων μέσα σε μια σύνθετη λέξη – η στα όρια των λέξεων σε μια φωνολογική λέξη ή φράση – όταν συναντώνται δύο φωνήεντα, τότε είναι πιθανό ένα από αυτά να απαλειφθεί. Οι παράγοντες που καθορίζουν ποιο από τα δύο φωνήεντα θα απαλειφθεί είναι αρκετά πολύπλοκοι και σχετίζονται τόσο με τη μορφολογία όσο και με τη φωνολογία. Ο πιο σπουδαίος παράγοντας που επηρεάζει την επιλογή του φωνήεντος που θα απαλειφθεί είναι η θέση του φωνήεντος αυτού στην ιεραρχία ηχηρότητας (αντηχητικότητα)» (1977: 23). Και οι συγγραφείς συνεχίζουν παραθέτοντας την ίδια ιεραρχία που αναφέρει και ο Τριανταφυλλίδης. Παρατηρούμε ότι, πέραν της φωνολογίας και της μορφολογίας, δεν αναφέρονται άλλοι παράγοντες που να μπορούν να επηρεάσουν την εμφάνιση του φαινομένου.

Στη γραμματική Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004) η έκθλιψη (αποβολή του τελικού φωνήεντος της προηγούμενης λέξης) και η αφαίρεση (αποβολή του αρχικού φωνήεντος της επόμενης λέξης), παρουσιάζονται ως φαινόμενα θεραπευτικά της χασμωδίας και ως υποπεριπτώσεις της έκκρουσης, οπότε κι εδώ η παρουσίαση του φαινομένου είναι ενοποιημένη. Σημειώνεται ότι «κατά την έκκρουση το πιο ισχυρό από τα δύο φωνήεντα που συναντιούνται αποβάλλει το άλλο... Το ποιο από τα δύο φωνήεντα αποβάλλεται κατά την έκκρουση καθορίζεται από την ιεραρχία της ισχύος των φωνηέντων, η οποία έχει ως εξής: a>o>u>i>e». Σημειώνεται ότι «η εφαρμογή της έκκρουσης δεν είναι υποχρεωτική» και αυτό αποδίδεται κυρίως στην ταχύτητα της ομιλίας: «Όσο πιο γρήγορος είναι ο ρυθμός της ομιλίας, τόσο πιο πιθανό είναι ο ομιλητής να αποβάλλει κάποια φωνήεντα». Δεν γίνεται όμως καμία αναφορά στα περιβάλλοντα όπου απαντά.

3. Σύνδεση της φωνολογίας με τη χρήση της γλώσσας

Η ανάγκη σύνδεσης της φωνολογίας με τη χρήση της γλώσσας υπογραμμίζεται από την Bybee (2001: 2), που παρατηρεί ότι η χρήση της γλώσσας περιλαμβάνει και όλες τις κοινωνικές και διαδραστικές εκφάνσεις της. Επίσης, παρατηρεί ότι ανευρίσκονται «φωνολογικά φαινόμενα στενά συνδεδεμένα με το λεξιλόγιο, τη μορφολογία, τη σύνταξη, τον λόγο (discourse) και το κοινωνικό πλαίσιο» (2001: 3).

Κατά τον Anttila (2002, 2007) εξάλλου, η μελέτη της χρήσης της γλώσσας οδηγεί στη μελέτη της ποικιλίας (variation), καθώς οι φωνολογικές διαφοροποιήσεις άλλοτε είναι υποχρεωτικές και άλλοτε προαιρετικές. Για την εξέταση των προαιρετικών διαφοροποιήσεων πρέπει να διαθέτουμε ποσοτικές μετρήσεις, προκειμένου να μπορούμε να διαπιστώνουμε τις τάσεις εμφάνισης των φαινομένων. Και οι Biber & Conrad (2009) επιμένουν στην ανάγκη ποσοτικών μετρήσεων προκειμένου να αναδειχτούν γραμματικά χαρακτηριστικά που αλλιώς περνούν απαρατήρητα. Οι μετρήσεις αυτές αποκτούν πρόσθετη αξία αν λάβουμε υπόψη τα ψυχολογικά δεδομένα βάσει των οποίων ότι ο ανθρώπινος νους δεν κατηγοριοποιεί βάσει της παρουσίας ή της απουσίας συγκεκριμένων στοιχείων, αλλά βάσει της αναλογίας αυτών των στοιχείων σε κάθε μέλος της κατηγορίας, κατά τρόπο ώστε το μέλος να θεωρείται κεντρικό ή περιφερειακό για συγκεκριμένη κατηγορία (βλ. Johnson 1997, Miller 1994 για τη φωνολογία, παρατίθενται στο Bybee 2001).

Η δυνατότητα ποσοτικών μετρήσεων παρέχεται από τα σώματα κειμένων που επιτρέπουν να ερευνηθούν οι διαφοροποιήσεις (εν προκειμένω φωνολογικές) τόσο μέσα στην ίδια κατηγορία όσο και μεταξύ κατηγοριών. Αν και η φωνολογία αντλεί πάντοτε το υλικό της από συγκεκριμένα παραδείγματα και δεν βασίζεται στη γλωσσική διαίσθηση όπως άλλα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης, η φωνολογική μελέτη βάσει ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων (στο εξής ΗΣΚ) είναι πολύ νέα.² Ωστόσο τα ΗΣΚ επιτρέπουν ποσοτική ανάλυση των φωνολογικών φαινομένων με συνεξέταση των

² Για μια επισκόπηση του θέματος βλ. Laks (2011).

θεματικών κατηγοριών και υποκατηγοριών, καθώς και του μέσου δημοσίευσης των κειμένων στα οποία απαντώνται αυτά τα φαινόμενα.

Στην απόπειρα σύνδεσης του φαινομένου της έκκρουσης με συγκεκριμένα κείμενα, μια πρώτη σκέψη, παρούσα στη βιβλιογραφία (Biber & Conrad 2009), είναι να θεωρήσουμε την έκκρουση στοιχείο οικείου ύφους. Στον γραπτό λόγο το οικείο ύφος συχνά συσχετίζεται με την επίδραση του προφορικού λόγου, θεωρείται δηλαδή ένα είδος προφορικότητας ανιχνεύσιμης στον γραπτό λόγο. Με βάση αυτή τη σκέψη έχει ενδιαφέρον να συσχετίσουμε την έκκρουση φωνηέντων με το είδος των κειμένων και με το ύφος τους. Οι Chafe & Danielewicz (1987) θέτουν στο ένα άκρο των υφολογικών διαβαθμίσεων τις ανεπίσημες συζητήσεις και στο άλλο τον τυπικό ακαδημαϊκό γραπτό λόγο τοποθετώντας τα στα άκρα της διαβάθμισης ανάμεσα στον οικείο προφορικό λόγο και το τυπικό γράψιμο.

Τα ΗΣΚ προφορικού λόγου επιτρέπουν αναλύσεις που αφορούν τον προφορικό λόγο γενικώς και τα φωνολογικά φαινόμενα ειδικότερα. Ωστόσο, για τη νέα ελληνική είναι περιορισμένου εύρους.³ Στη συγκεκριμένη περίπτωση επιλέξαμε να εργαστούμε πάνω στα ΗΣΚ γραπτού λόγου, γιατί α) έχουμε πρόσβαση σε πολύ μεγαλύτερο δείγμα κειμένων, β) δεν υφίσταται το ενδεχόμενο λανθασμένης καταγραφής του προφορικού λόγου που, όσον αφορά τα φωνολογικά φαινόμενα, είναι κρίσιμο ζήτημα. Φυσικά έχουμε υπόψη ότι, αφού τα δεδομένα είναι γραπτού λόγου, εκφράζουν τις επικρατούσες συμβάσεις για την απεικόνιση του προφορικού λόγου και όχι τα ίδια τα φωνολογικά φαινόμενα.

Από τα υπάρχοντα ΗΣΚ γραπτού λόγου, επιλέξαμε το Σώμα Ελληνικών Κειμένων (ΣΕΚ),⁴ γιατί είναι ελεύθερα προσβάσιμο και επιτρέπει ποσοτική ανάλυση των δεδομένων, πράγμα ζητούμενο σε αυτή την έρευνα. Περιέχει επίσης μεγάλη ποικιλία κειμένων καταταγμένων σε κατηγορίες βάσει του περιεχομένου τους (ακαδημαϊκά, ενημερωτικά, νόμοι, ιδιωτικά, ειδήσεις, άρθρα γνώμης, λογοτεχνικά). Σε καθεμία από αυτές τις κατηγορίες υπάρχουν διάφορες θεματικές υποκατηγορίες (π.χ. ακαδημαϊκά ανθρωπιστικού περιεχομένου, ακαδημαϊκά οικονομικού περιεχομένου κλπ.). Τέλος, υπάρχουν πληροφορίες για το μέσο με το οποίο δημοσιεύονται τα κείμενα.

4. Η έρευνα

4.1 Η μεθοδολογία της έρευνας

Επιλέξαμε να εξετάσουμε τα ζεύγη των τύπων $\theta\alpha - \theta'$ και $\nu\alpha - \nu'$, ώστε να μπορέσουμε να δούμε τα ποσοστά συγκεκριμένων και μη συγκεκριμένων τύπων στα κείμενα.⁵ Εκτός από την ιστοσελίδα του ΣΕΚ, το σύνολο των αρχείων γραπτού λόγου του ΣΕΚ ελέγχθηκε με το λογισμικό AntConc.⁶ Με τον τρόπο αυτό είχαμε πρόσβαση σε αριθμητικά δεδομένα: για κάθε κατηγορία κειμένων που επιλεγόταν, η μηχανή αναζήτησης δεν εμφάνιζε απλώς τον συμφραστικό πίνακα που αντιστοιχούσε σε κάθε τύπο, αλλά έδινε και τον αριθμό των τύπων που ανευρέθηκαν. Διευκρινίζεται ότι οι τύποι που μας απασχολούν παρουσιάζονται στο ΣΕΚ αδιακρίτως του αν γράφονται με κεφαλαίο ή με μικρό αρχικό γράμμα, οπότε συμπεριλήφθηκαν όλοι ανεξαιρέτως. Αναζητήθηκαν οι τύποι θ' και ν' χωρίς την απόστροφο, καθώς αυτή δεν αναγνωριζόταν

³ Πρόκειται για το Σώμα Προφορικών Κειμένων του Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη και για μέρος του ΣΕΚ.

⁴ Για τα χαρακτηριστικά του ΣΕΚ, βλ. Γούτσος (2003) και Goutsos (2010). Το ΣΕΚ είναι προσβάσιμο στη σελίδα www.sek.edu.gr.

⁵ Ασχοληθήκαμε επίσης με την αποκοπή του φωνήεντος από τα ρήματα *είμαι* και *έχω*, που απαντώνται σε πολύ μεγάλες συχνότητες στα ΗΣΚ, αλλά, λόγω της μεγάλης ποικιλίας των προρρηματικών (*να 'χω*, *που 'χω*, *το 'χω*, *τα 'χω* κλπ.), ήταν πολύ δύσκολο να βρεθούν συγκεκριμένα ποσοστά.

⁶ Το λογισμικό είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/software.html>.

από τη μηχανή αναζήτησης, και οι τύποι *θα* και *να* όταν ακολουθούνταν από λέξη που αρχίζει με το γράμμα *α*. Εξαιρέθηκαν οι περιπτώσεις όπου η λέξη που ακολουθεί το *θα* ή το *να* αρχίζει από *αι*, οπότε, ούτως ή άλλως, δεν θα ήταν δυνατό να υπάρξει έκκρουση. Εξαιρέθηκαν επίσης οι τύποι όπου τα γράμματα *θ* και *ν* (στη μικρογράμματη ή στην κεφαλαιογράμματη μορφή τους) δεν αντιστοιχούσαν στα μόρια *θα* και *να*, όπως π.χ. οι περιπτώσεις όπου ήταν αρχικά ονομάτων ή εδάφια νόμων κ.λπ. Έτσι, για παράδειγμα, ενώ στην κατηγορία των ακαδημαϊκών κειμένων ανθρωπιστικού περιεχομένου με μέσο το βιβλίο εμφανίζονται 515 *ν*, μόνο τα 335 αντιστοιχούν στον συγκεκριμένο τύπο *ν'* και καταγράφονται τελικά. Εξετάσαμε την έκκρουση με βάση τη δομή του ΣΕΚ, διακρίνοντας δηλ. τις κατηγορίες των κειμένων που προτείνει.

4.2 Τα πορίσματα της έρευνας

Τα αριθμητικά αποτελέσματα της έρευνας συνοψίζονται στις δύο τελευταίες στήλες του παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1. Ευρήματα της έρευνας στο σύνολο του ΣΕΚ

ΕΙΔΟΣ	ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ	ΜΕΣΟ	ΛΕΞΕΙΣ	<i>θα</i> – <i>θ'</i>	<i>να</i> – <i>ν'</i>
Λογοτεχνία	Μυθιστόρημα	Βιβλίο	1.328.062	300-396	1114-1513
Λογοτεχνία	Διήγημα	Βιβλίο/Άλλο	518.266	79-109	596-665
Λογοτεχνία	Ποίηση	Βιβλίο/Άλλο	79.482	22-29	79-103
Ακαδημαϊκά	Ανθρωπιστικά	Βιβλίο	1.380.172	442-69	2901-335
Ακαδημαϊκά	Κοινωνικά/Οικονομικά	Βιβλίο	1.267.345	446-31	2838-305
Ακαδημαϊκά	Θετικές Επιστήμες	Βιβλίο	386.693	72-0	370-7
Ακαδημαϊκά	Ανθρωπιστικά	Περιοδικό	266.770	174-10	859-82
Ακαδημαϊκά	Κοινωνικά/Οικονομικά	Περιοδικό	309.837	150-9	853-25
Ακαδημαϊκά	Θετικές Επιστήμες	Περιοδικό	207.840	29-0	232-6
Ακαδημαϊκά	Ανθρωπιστικά	Ηλεκτρονικό	94.725	37-0	268-0
Ακαδημαϊκά	Κοινωνικά/Οικονομικά	Ηλεκτρονικό	145.723	158-2	373-19
Ακαδημαϊκά	Θετικές Επιστήμες	Ηλεκτρονικό	53.659	5-0	90-0
Ενημερωτικά	Ανθρωπιστικά	Βιβλίο	407.580	93-171	222-502
Ενημερωτικά	Κοινωνικά/Οικονομικά	Βιβλίο	493.445	187-68	1004-457
Ενημερωτικά	Πολιτισμός	Βιβλίο	160.243	15-5	144-35
Ενημερωτικά	Θετικές-Τεχνολογία	Βιβλίο	55.715	34-8	100-9
Ενημερωτικά	Κοινωνικά/Πολιτικά	Περιοδικό	917.642	522-25	2389-336
Ενημερωτικά	Οικονομικά	Περιοδικό	787.762	841-28	1956-91
Ενημερωτικά	Θετικές-Τεχνολογία	Περιοδικό	631.750	173-1	1881-25
Ενημερωτικά	Αθλητισμός	Περιοδικό	527.282	459-12	897-27
Ενημερωτικά	Πολιτισμός	Περιοδικό	520.262	280-30	1201-101
Ενημερωτικά	Ανθρωπιστικά	Ηλεκτρονικό	361.349	57-0	673-10
Ενημερωτικά	Κοινωνικά/Οικονομικά	Ηλεκτρονικό	222.612	325-16	1103-127
Ενημερωτικά	Θετικές-Τεχνολογία	Ηλεκτρονικό	177.103	120-2	471-25
Ενημερωτικά	Αθλητισμός	Ηλεκτρονικό	94.188	77-2	194-1
Ενημερωτικά	Πολιτισμός	Ηλεκτρονικό	100.080	40-7	158-17
Νόμοι-Διοίκηση	Νομοθεσία		946.426	163-8	2285-28
Νόμοι-Διοίκηση	Διοίκηση		526.274	202-7	935-30
Ιδιωτικά	Επιστολές	Άλλο	32.602	34-0	40-0
Ιδιωτικά	Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο	Ηλεκτρονικό	13.455	9-0	18-0
Ιδιωτικά	Chat	Ηλεκτρονικό	107.106	57-8	277-45
Ειδήσεις	Κοινωνικά/Πολιτικά	Εφημερίδα	2.035.177	2083-90	5107-364
Ειδήσεις	Οικονομικά	Εφημερίδα	1.807.574	2194-68	4349-155
Ειδήσεις	Ελεύθ. Χρόνου	Εφημερίδα	921.586	773-96	1533-254
Άρθρα Γνώμης	Κοινωνικά/Πολιτικά	Εφημερίδα	1.505.120	1258-291	4400-792
Άρθρα Γνώμης	Οικονομικά	Εφημερίδα	924.865	980-38	2971-192
Άρθρα Γνώμης	Ελεύθ. Χρόνου	Εφημερίδα	759.147	380-47	1697-198

Από την καταμέτρηση των τύπων που έγινε κατέστη εξαρχής σαφές ότι η μεγάλη κατηγορία κειμένων όπου υπερτερούν οι συγκεκριμένοι τύποι είναι τα λογοτεχνικά κείμενα. Συγκεκριμένα στο μυθιστόρημα καταγράφονται θ' σε ποσοστό 56,9%⁷ (300 $\theta\alpha$ έναντι 396 θ'), ν' 51% (1114 $\nu\alpha$ έναντι 1513 ν'), στο διήγημα θ' 57,9% (79 $\theta\alpha$ έναντι 109 θ') και ν' 54,2% (596 $\nu\alpha$ έναντι 665 ν'), ενώ στην ποίηση καταγράφονται θ' σε ποσοστό 57,9% (22 $\theta\alpha$ έναντι 29 θ') και ν' σε ποσοστό 56,5% (79 $\nu\alpha$ έναντι 103 ν'). Τα ποσοστά αυτά στη λογοτεχνία εξηγούνται από το ότι στα νέα ελληνικά το κειμενικό αυτό είδος ήταν ο κατεξοχήν χώρος ανάπτυξης και υποστήριξης του κινήματος του δημοτικισμού, ως πλησιέστερη στον προφορικό λόγο. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι στα λογοτεχνικά κείμενα συχνά περιέχονται διάλογοι, που παρουσιάζουν, σε μεγάλο βαθμό, τα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου. Πρέπει ωστόσο να έχουμε κατά νου ότι το λογοτεχνικό ύφος είναι δυνατό να συσχετιστεί με τον προφορικό λόγο και σε άλλες κουλτούρες που δεν γνώρισαν διγλωσσία. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Blanche-Benveniste (1991), σε σχετική μελέτη της για τη γαλλική γλώσσα, βρίσκει ότι πολλά φαινόμενα που χαρακτηρίζουν τον προφορικό λόγο συναντώνται και στη λογοτεχνία.⁸

Ως προς τις υπόλοιπες μεγάλες κατηγορίες κειμένων παρατηρούνται τα εξής. Στην κατηγορία των ακαδημαϊκών κειμένων, τα ανθρωπιστικά κείμενα (μέσο: βιβλίο) περιλαμβάνουν ένα όχι ευκαταφρόνητο ποσοστό συγκεκριμένων τύπων [θ' 13,5% (ήτοι 442 $\theta\alpha$ έναντι 69 θ') και ν' 10,35% (ήτοι 2901 $\nu\alpha$ έναντι 335 ν')], αν και θα περίμενε κανείς όλα τα ακαδημαϊκά κείμενα ως κατεξοχήν δείγματα τυπικού ύφους να μην περιλαμβάνουν συγκεκριμένους τύπους. Στα ακαδημαϊκά κείμενα (μέσο: βιβλίο) η έκκρουση φωνηέντων βαίνει μειούμενη από τα ανθρωπιστικού περιεχομένου, που αναφέραμε αμέσως παραπάνω, στα κοινωνικά/οικονομικά [θ' 6,95% (ήτοι 446 $\theta\alpha$ έναντι 31 θ') και ν' 9,7% (ήτοι 2838 $\nu\alpha$ έναντι 305 ν')] και τέλος στα κείμενα των θετικών επιστημών όπου δεν εμφανίζεται σχεδόν καθόλου [θ' 0% (72 $\theta\alpha$ έναντι 0 θ') και ν' 1,85% (ήτοι 370 $\nu\alpha$ έναντι 7 ν')].

Ωστόσο, στα ακαδημαϊκά κείμενα με μέσο το περιοδικό δεν επικρατεί η ίδια εικόνα. Η έκκρουση στα ανθρωπιστικού περιεχομένου κείμενα περιορίζεται στα εξής: θ' 5,43% (ήτοι 174 $\theta\alpha$ έναντι 10 θ') και ν' 8,7% (ήτοι 859 $\nu\alpha$ έναντι 82 ν') βαίνοντας και πάλι μειούμενη στα υπόλοιπα ακαδημαϊκά κείμενα με το ίδιο μέσο: κοινωνικά/οικονομικά θ' 5,86% (ήτοι 150 $\theta\alpha$ έναντι 9 θ'), ν' 3,69% (ήτοι 853 $\nu\alpha$ έναντι 25 ν') και θετικές επιστήμες 29 $\theta\alpha$ έναντι 0 θ' και ν' 2,52% (ήτοι 232 $\nu\alpha$ έναντι 6 ν').

Στα ακαδημαϊκά κείμενα που εμφανίζονται σε ηλεκτρονικό μέσο τα ποσοστά έκκρουσης πρακτικά μηδενίζονται [ανθρωπιστικά κείμενα: 37 $\theta\alpha$ έναντι 0 θ' , 268 $\nu\alpha$ έναντι 0 ν' , κοινωνικά/οικονομικά κείμενα: θ' 1,26% (ήτοι 158 $\theta\alpha$ έναντι 2 θ'), ν' 4,84% (ήτοι 373 $\nu\alpha$ έναντι 19 ν'), κείμενα θετικών επιστημών: 5 $\theta\alpha$ έναντι 0 θ' , 90 $\nu\alpha$ έναντι 0 ν'].

Είναι σαφές πως το φαινόμενο της έκκρουσης παρουσιάζει μεγάλη διακύμανση τόσο σε σχέση με το περιεχόμενο των κειμένων όσο και σε σχέση με το μέσο στο οποίο δημοσιεύονται. Έτσι με μέσο δημοσίευσης το βιβλίο, εμφανίζει σημαντικά ποσοστά στα ακαδημαϊκά κείμενα των ανθρωπιστικών επιστημών και λιγότερο σημαντικά στα κείμενα των κοινωνικών/οικονομικών επιστημών, ενώ δεν απαντά στα κείμενα των θετικών επιστημών. Η ίδια αύξουσα σειρά διατηρείται, με ποσοστά όμως σαφώς μικρότερα, αν το μέσο δημοσίευσης είναι περιοδικό. Τέλος, αν το μέσο είναι ηλεκτρονικό, η έκκρουση είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

Φαίνεται ότι το βιβλίο ως μέσο εξασφαλίζει από μόνο του ένα αυξημένο κύρος στο κείμενο, οπότε ο συγγραφέας, ειδικά των ανθρωπιστικών κειμένων, μπορεί να

⁷ Τα ποσοστά αυτά εξάγονται από τη σύγκριση του αριθμού των συγκεκριμένων με τους μη συγκεκριμένους τύπους. Αναζητείται στα 100 $\theta\alpha$ ή $\nu\alpha$ πόσα θ' ή ν' αντιστοιχούν.

⁸ Η Blanche-Benveniste δεν αναφέρεται σε φωνολογικά φαινόμενα.

παραμείνει κοντά στην παράδοση του δημοτικισμού. Αντιθέτως, κατά την ερμηνεία μας, το επιστημονικό περιοδικό επιβάλλει τη χρήση αυστηρού τυπικού ύφους σε όλες τις επιστήμες, ενώ το ηλεκτρονικό μέσο δεν έχει το ανάλογο κύρος, οπότε η πιστότερη τήρηση των χαρακτηριστικών του τυπικού ύφους είναι επιβεβλημένη, προκειμένου το κείμενο να αποκτήσει επιστημονικό κύρος.

Εξετάζοντας την κατηγορία των ενημερωτικών κειμένων βλέπουμε ακόμη μια κατηγορία (τη μοναδική που δεν ανήκει στη λογοτεχνία) όπου υπερτερούν οι συγκεκριμένοι τύποι: τα ενημερωτικά-ανθρωπιστικά κείμενα (μέσο βιβλίο) [θ' 64,7% (ήτοι 93 *θα* έναντι 171 θ'), ν' 69,33% (ήτοι 222 *να* έναντι 502 ν')]. Πρόκειται και πάλι για κείμενα θεματικά κοντά στη λογοτεχνία με ανθρωπιστικό περιεχόμενο. Με μέσο το βιβλίο και πάλι, τα ενημερωτικά κείμενα με κοινωνικό/οικονομικό περιεχόμενο έχουν επίσης υψηλά ποσοστά συγκεκριμένων τύπων [θ' 26,7% (ήτοι 187 *θα* έναντι 68 θ'), ν' 31,27% (ήτοι 1004 *να* 4 έναντι 457 ν')], τα οποία βαίνουν μειούμενα όταν το περιεχόμενο αφορά τον πολιτισμό [θ' 33,3% (ήτοι 15 *θα* έναντι 5 θ'), ν' 19,55% (ήτοι 144 *να* έναντι 35 ν')] και τις θετικές επιστήμες [θ' 19% (ήτοι 34 *θα* έναντι 8 θ'), ν' 9% (ήτοι 100 *να* έναντι 9 ν')].⁹

Ωστόσο, στην ίδια κατηγορία κειμένων, όταν το μέσο αλλάξει και αντί για βιβλίο πρόκειται για περιοδικό, τότε το φαινόμενο της έκκρουσης γίνεται σπάνιο. Έτσι στα ενημερωτικά – κοινωνικά/ πολιτικά έχουμε: θ' 4,57% (ήτοι 522 *θα* έναντι 25 θ'), ν' 12,33% (ήτοι 2389 *να* έναντι 336 ν'), στα ενημερωτικά – οικονομικά: θ' 3,01% (ήτοι 841 *θα* έναντι 28 θ'), ν' 4,44% (ήτοι 1956 *να* έναντι 91 ν'), στα ενημερωτικά – θετικές επιστήμες/ τεχνολογία: θ' 0,57% (ήτοι 173 *θα* έναντι 1 θ'), ν' 1,31% (ήτοι 1881 *να* έναντι 25 ν') και στα ενημερωτικά – αθλητικά: θ' 2,54% (ήτοι 454 *θα* έναντι 12 θ'), ν' 2,92% (ήτοι 897 *να* έναντι 27 ν').

Το ίδιο συμβαίνει και με τα ενημερωτικά κείμενα που δημοσιοποιούνται με ηλεκτρονικό μέσο. Τότε το φαινόμενο της έκκρουσης, με εξαίρεση τα κείμενα με θέμα τον πολιτισμό [θ' 14,9% (ήτοι 40 *θα* έναντι 7 θ'), ν' 9,71% (ήτοι 158 *να* έναντι 17 ν')],¹⁰ είναι πολύ σπάνιο. Έτσι, στα ενημερωτικά – ανθρωπιστικά έχουμε: 57 *θα* έναντι 0 θ' , ν' 0,15% (ήτοι 673 *να* έναντι 10 ν'), στα ενημερωτικά – κοινωνικά/ οικονομικά: θ' 4,69% (ήτοι 325 *θα* έναντι 16 θ'), ν' 10,32% (ήτοι 1103 *να* έναντι 127 ν'), στα ενημερωτικά – θετικές επιστήμες/ τεχνολογία: θ' 1,63% (ήτοι 120 *θα* έναντι 2 θ'), ν' 5,04% (ήτοι 471 *να* έναντι 25 ν').

Εικάζουμε ότι τα ενημερωτικά κείμενα που γράφονται σε περιοδικό και σε ηλεκτρονικά μέσα απαιτούν μεγαλύτερο κύρος από αυτό που τους παρέχει το ίδιο το μέσο, οπότε οι συγγραφείς τους ως αντιστάθμισμα τείνουν να ακολουθούν πιστότερα τα χαρακτηριστικά του τυπικού ύφους.

Στα κείμενα που ανήκουν στο κειμενικό είδος «Νόμοι – διοίκηση – νομοθεσία» καθώς και «Νόμοι – διοίκηση – διοίκηση» εκ πρώτης όψεως θα σκεπτόταν κανείς ότι δεν θα υπήρχαν συγκεκριμένοι τύποι, καθώς πρόκειται για κείμενα που κατεξοχήν εκφράζουν το κράτος και άρα αναμέναμε ένα άκρως τυπικό ύφος. Αυτό όμως δεν ισχύει με απόλυτο τρόπο, καθώς παρατηρούνται φαινόμενα έκκρουσης σε μικρά ποσοστά: στην πρώτη περίπτωση θ' 4,67% (ήτοι 163 *θα* έναντι 8 θ'), ν' 1,21% (ήτοι 2285 *να* έναντι 28 ν') και στη δεύτερη θ' 3,35% (ήτοι 202 *θα* έναντι 7 θ'), ν' 3,11% (ήτοι 935 *να* έναντι 30 ν').

Το δείγμα των κειμένων που ανήκουν στη γενική κατηγορία «ιδιωτικά», είτε πρόκειται για επιστολές, είτε για ηλεκτρονικό ταχυδρομείο είτε για ηλεκτρονική

⁹ Δε συμπεριλάβαμε τις κατηγορίες «ενημερωτικά – οικολογικά – βιβλίο» και «ενημερωτικά – αθλητικά – βιβλίο», γιατί το δείγμα στον ΣΕΚ είναι μικρό και δεν είναι δυνατό να εξαγάγουμε ασφαλή συμπεράσματα.

¹⁰ Επισημαίνεται ωστόσο ότι, όσον αφορά τον πολιτισμό, το δείγμα είναι σχετικά μικρό.

συζήτηση (chat), είναι πολύ μικρό για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Θα αναμέναμε στα κείμενα αυτής της κατηγορίας να υπάρχουν πολλοί συγκεκριμένοι τύποι, χαρακτηριστικό του οικείου ύφους που κυριαρχεί στην ιδιωτική επικοινωνία. Ωστόσο, με την επιφύλαξη πάντα του μικρού δείγματος, σημειώνεται ότι στις επιστολές και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο δεν υπάρχουν καθόλου τέτοιοι τύποι, ενώ στα chat καταγράφεται ένα μικρό σχετικά ποσοστό: θ' 12,3% (ήτοι 57 θ έναντι 8 θ') και ν' 13,97% (ήτοι 277 ν έναντι 45 ν'). Ίσως αυτό να οφείλεται, τουλάχιστον όσον αφορά τα προσωπικού περιεχομένου μηνύματα, στη δυσκολία πληκτρολόγησης της αποστρόφου στο ελληνικό πληκτρολόγιο, που καθιστά ευκολότερη και άρα συχνότερη τη χρήση των ακέραιων τύπων. Όσον αφορά τα γενικότερου ενδιαφέροντος, μη προσωπικά, μηνύματα μπορούμε να υποθέσουμε πως οι χρήστες των ηλεκτρονικών μέσων επιχειρούν να κάνουν τον λόγο τους περισσότερο τυπικό, να του προσδώσουν δηλ. περισσότερο κύρος, που το μέσο επικοινωνίας δεν διαθέτει.¹¹

Στην κατηγορία «πληροφοριακά κείμενα - ειδήσεις» έχουμε μόνο ένα μέσο, την εφημερίδα, αλλά πολλών ειδών περιεχόμενα. Στις κοινωνικές/ πολιτικές ειδήσεις το φαινόμενο της έκκρουσης απαντάται σε μικρή έκταση [θ' 3,12%, (ήτοι 2083 θ έναντι 90 θ'), ν' 6,65% (ήτοι 5107 έναντι ν 364 ν')], στις οικονομικές σε ακόμη μικρότερη [θ' 3% (ήτοι 2194 θ έναντι 68 θ'), ν' 3,44% (ήτοι 4349 ν έναντι 155 ν')], ενώ στις ειδήσεις που αφορούν τον ελεύθερο χρόνο τα ποσοστά ανεβαίνουν [θ' 11,04% (ήτοι 773 θ έναντι 96 θ'), ν' 14,21% (ήτοι 254 ν' έναντι 1533 ν)].

Στην κατηγορία «άρθρα γνώμης» έχουμε και πάλι ως μέσο μόνο την εφημερίδα, αλλά η έκκρουση απαντά σε μεγαλύτερο ποσοστό απ' ό,τι στις ειδήσεις, ιδίως όσον αφορά τα κοινωνικά-πολιτικά άρθρα [θ' 18,78% (ήτοι 291 θ' έναντι 1258 θ), ν' 15,25% (ήτοι 4400 ν έναντι 792 ν')] και τα άρθρα που σχετίζονται με τον ελεύθερο χρόνο [θ' 11% (ήτοι 380 θ έναντι 47 θ') και ν' 10,44% (ήτοι 1697 ν έναντι 198 ν')], ενώ λιγότερο απαντάται στα άρθρα γνώμης οικονομικού περιεχομένου [θ' 3,7% (ήτοι 980 θ έναντι 38 θ') και ν' 6,07% (ήτοι 2971 ν έναντι 192 ν')].

Παραλληλίζοντας την κατηγορία των ειδήσεων με αυτή των άρθρων γνώμης παρατηρούμε λοιπόν ότι τα κείμενα οικονομικού περιεχομένου παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά έκκρουσης, ενώ εκείνα που αφορούν τον ελεύθερο χρόνο τα μεγαλύτερα. Μια πιθανή ερμηνεία είναι ότι τα οικονομικού περιεχομένου κείμενα, είτε είναι ειδήσεις είτε άρθρα γνώμης, διεκδικούν μεγαλύτερη αντικειμενικότητα και για τον λόγο αυτό είναι εκφρασμένα σε πιο τυπικό, πιο ουδέτερο δηλαδή ύφος από την άποψη της εκπεφρασμένης υποκειμενικότητας του ομιλητή (βλ. Kerbrat-Orecchioni 1980). Διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές κατηγορίες υπάρχει μόνο στις ειδήσεις κοινωνικού περιεχομένου και στα άρθρα γνώμης κοινωνικού περιεχομένου, καθώς στις πρώτες παρατηρούνται μικρά ποσοστά έκκρουσης, ενώ στα δεύτερα σχετικά μεγάλα. Σε μια απόπειρα ερμηνείας αυτής της διαφοράς μπορούμε να θεωρήσουμε ότι στις ειδήσεις οι δημοσιογράφοι προσπαθούν να φανούν ουδέτεροι και ένας τρόπος να το επιτύχουν είναι το τυπικό ύφος, ενώ στα άρθρα γνώμης κοινωνικού περιεχομένου οι αρθρογράφοι δεν κρύβουν πως καταθέτουν τη δική τους προσωπική γνώμη και άρα εκφράζονται σε

¹¹ Η εκδοχή αυτή αντιστρατεύεται το συμπέρασμα της Danet (2001), η οποία εξετάζοντας την ύπαρξη προσφώνησης και αποφώνησης στα ηλεκτρονικά μηνύματα (e-mail) και διαπιστώνοντας ότι συνήθως αυτές απουσιάζουν, θεωρεί ότι το νέο αυτό μέσο προκαλεί τη χρήση οικείου ύφους ακόμη και στην επαγγελματική ή γενικώς τυπικού περιεχομένου επικοινωνία. Η Danet υποστηρίζει ότι η οικειότητα αυτή αποτελεί συνδυασμό χρήσης της τεχνολογίας με μια γενικότερη τάση για μεγαλύτερη οικειότητα στην επικοινωνία. Ωστόσο, θεωρούμε ότι η Danet θα έπρεπε να αποδώσει μεγαλύτερη σημασία σε άλλα στοιχεία που βρήκε βάσει των οποίων τα περισσότερα από τα ηλεκτρονικά μηνύματα που ανέλυσε, σε σύγκριση με εκείνα που γράφτηκαν σε χαρτί, συμμορφώνονταν προς τις προσδοκίες όσον αφορά τη σύνταξη και το λεξιλόγιο, τον τρόπο γραφής (έλλειψη συντομογραφιών) και τη συνολική τους εμφάνιση.

περισσότερο οικείο ύφος, προκειμένου ίσως και να αγγίξουν προσωπικά, να προσανατολίσουν τον αποδέκτη.

5. Συμπεράσματα

Από την έρευνά μας επιβεβαιώνεται η θεώρηση του Anttila (2002, 2007), βάσει της οποίας στα διαφόρων ειδών κείμενα δεν επικρατούν ή δεν απουσιάζουν ολοκληρωτικά τα προαιρετικά φωνολογικά φαινόμενα, αλλά παρατηρούνται διαβαθμίσεις, «τάσεις».

Η τάση στη λογοτεχνία είναι σαφής: υπερτερούν οι συγκεκριμένοι τύποι, οι οποίοι υπερτερούν επίσης στα ενημερωτικά – ανθρωπιστικά κείμενα με μέσο το βιβλίο. Στον αντίποδά τους βρίσκονται τα κείμενα των θετικών επιστημών ακολουθούμενα από τα νομοθετικά/διοικητικά κείμενα, όπου οι συγκεκριμένοι τύποι είναι ελάχιστοι. Σε όλα τα υπόλοιπα κείμενα υπερτερούν οι μη συγκεκριμένοι τύποι, αλλά με διαβαθμίσεις: πάντοτε στα ανθρωπιστικά και κοινωνικού περιεχομένου κείμενα το ποσοστό τους είναι υψηλότερο απ' ό,τι στα κείμενα άλλου περιεχομένου, ακολουθούν τα κείμενα οικονομικού περιεχομένου, ενώ στα κείμενα των θετικών επιστημών, όπως διαπιστώθηκε, τα ποσοστά της έκκρουσης είναι πολύ μικρά.

Αυτό που προκαλεί επίσης εντύπωση όσον αφορά τα ευρήματα της έρευνας είναι η σημασία του μέσου δημοσιοποίησης του κειμένου. Η σημασία του μέσου με το οποίο δημοσιοποιείται το κείμενο έχει επισημανθεί μόνο όσον αφορά τα ηλεκτρονικά μέσα. Έτσι, οι ερευνητές της επικοινωνίας μέσω υπολογιστών (πρβλ. Herring 2002) αναφέρονται στα αποτελέσματα της χρήσης του μέσου μάλλον παρά θεωρούν αυτού του είδους την επικοινωνία μια μορφή γραφής (πληκτρολόγηση) που τυχαίνει να μεταδίδεται με ηλεκτρονικά μέσα. Ωστόσο, το μέσο φαίνεται ότι έχει σημασία όσον αφορά τα φωνολογικά φαινόμενα και άρα, ως ένα βαθμό, το ύφος των κειμένων όλων των ειδών.¹² Έτσι, τα ακαδημαϊκά κείμενα, ανεξαρτήτως περιεχομένου, παρουσιάζουν μικρότερα ποσοστά έκκρουσης όταν βρίσκονται σε περιοδικό, παρά σε βιβλίο. Ανάλογα αποτελέσματα παίρνουμε αν συγκρίνουμε τα ενημερωτικά κείμενα που δημοσιεύονται σε βιβλίο με αυτά που δημοσιεύονται σε περιοδικό.

Καθίσταται νομίζουμε σαφές ότι η μελέτη των προαιρετικών φωνολογικών φαινομένων μέσα στα κείμενα και μάλιστα με χρήση ΗΣΚ έχει πολλά να φανερώσει όσον αφορά τις «τάσεις» της εμφάνισής τους και τον συσχετισμό τους με τις διάφορες κατηγορίες κειμένων, το περιεχόμενο αλλά και το μέσο δημοσιοποίησής τους.

Ξαναγυρίζοντας στην αφορμή της έρευνας, θα λέγαμε ότι και για διδακτικούς λόγους η συσχέτιση αυτή είναι γόνιμη, προκειμένου να αντιληφθούν οι μαθητές ότι τα προαιρετικά φωνολογικά φαινόμενα, όπως η έκκρουση, βρίσκονται σε συνάρτηση με τους παραπάνω παράγοντες.

Βιβλιογραφία

- Anttila, A. 2002. Variation and phonological theory. In J. Chambers, P. Trudgill & N. Schilling-Estes (eds) *The Handbook of Language Variation and Change*. Oxford: Blackwell, 206-243.
- Anttila, A. 2007. Variation and optionality. In P. de Lacy (ed.) *The Cambridge Handbook of Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press, 519-536.
- Biber, D. & S. Conrad. 2009. *Register, Genre and Style*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹² Οποσδήποτε, για την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων, όλα τα ευρήματά μας πρέπει να διασταυρωθούν και με άλλα υφολογικά στοιχεία (μακροσκελείς περίοδοι, τυπικό λεξιλόγιο, μεγαλύτερη συνοχή και συνεκτικότητα κ.ά. για το τυπικό ύφος· περισσότερη παρατακτική σύνταξη, μικρότερες περίοδοι, λεξιλόγιο οικείου ύφους, μικρότερη συνοχή και συνεκτικότητα για το οικείο ύφος).

- Blanche-Benveniste, C. 1991. Les études sur l'oral et le travail d'écriture de certains poètes contemporains. *Langue française* 89: L'oral dans l'écrit. 52-71.
- Bybee, J. 2001. *Phonology and Language Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chafe, W. & Danielewicz, J.. 1987. Properties of Spoken and Written Language. In R. Horowitz & S. J. Samuels (eds) *Comprehending Oral and Written Language*. San Diego, CA: Academic Press, 83-113.
- Γαβριηλίδου, Ζ., Σφυρόερα, Μ. & Μπεζέ, Α. 2008. *Γλώσσα Β' Δημοτικού. Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας*. Τεύχος Α'. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Γούτσος, Δ. 2003. Σώμα ελληνικών κειμένων: σχεδιασμός και υλοποίηση. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003*. Ψηφιακή έκδοση.
- Danet, B. 2001. *Cyberpl@y: Communicating Online*. Oxford/New York: Berg.
- Goutsos, D. 2010. The Corpus of Greek Texts: A reference corpus for Modern Greek. *Corpora* 5 (1), 29-44.
- Herring, S. C. 2002. Computer-mediated communication on the internet. *Annual Review of Information Science and Technology* 36: 109-168.
- Holton, D., Mackridge, P., Φιλιππάκη-Warburton, E. 1999. *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας*. (Μετάφραση Β. Σπυρόπουλος). Αθήνα: Πατάκης.
- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (σε συνεργασία με τους Α. Μόζερ, Αικ. Μπακάκου-Ορφανού, Στ. Σκοπετέα). 2004. *Γραμματική της νέας ελληνικής. Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Kaisse, E. M. 1985. *Connected Speech: The Interaction of Syntax and Morphology*. New York: Academic Press.
- Kerbrat-Orecchioni, C. 1980. *L'Enonciation: De la Subjectivité dans le Langage*. Paris: Armand Colin.
- Labov, W. 1969. Contraction, deletion and inherent variability of the English copula. *Language* 45: 715-62.
- Laks, B. (ed.) 2011. Phonologie du français contemporain: structures, variations, usages. *Langue Française* 169.
- Nespor, M. 1996. *Φωνολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. 1966. *Μικρή Νεοελληνική Γραμματική*. (Ανατύπωση). Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.